

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צח.

1. אם תשוב וישאל
 נאם ה' אלי תשוב ואם
 תסיר שתי צדק מפני ולא
 יימיהו ד ר
 2. ואשבע את האיש
 לבוש הבדים אשר
 ממעל למימי הירא ותרם
 ימיו ושואלו אל
 השמים וישבע בתי
 העולם כי למועד
 מועדים ויחצי וככלות
 כן יעם קדש תכלינה
 כל אלה: דינא יב ו
 3. ואתם תרי ישראל
 ועכבם תתנו ופריכם
 תשא לעמי ישראל כי
 קרבו לבוא:

יחזקאל לו ח
 4. כי לפני ימים ההם
 שבר האדם לא נהיה
 ושבר הבהמה איננה
 וליוצא ולבא אין שלום
 מן הצד ושלחה את כל
 האדם אשר ברעהו:
 וכריה ח י
 5. שלום רב לאהבי
 תורתך ואין כמו
 מלכות:

תהלים קיט קסה
 6. און אשקיע מימיהם
 ונהרום כשמן אולך
 ואם אודין אלהים:
 יחזקאל ל ב יד
 7. ביום ההוא אצמיח
 קרן לבית ישראל ולך
 אתן פתוחן פה בחובם
 וידעו כי אני ה'
 יחזקאל כ ט כ

8. כי לפני קציר ביום
 פרח ויבשר גמל ויהי צדק
 וברית וזולתם במפורות
 ואת הקטשות תסיר
 ישעיהו יח ה
 9. בעת ההיא יבל שי
 לצבאות עם
 מושך ומורט ומעם
 נורא מן הוא והאלה גוי
 קר ומבוסה אשר קראו
 נהרים ארצו אל מקום
 שם יצבאות הר
 ישיעיהו יח ז

10. ביום ההוא לאתבוש
 מכל עלילותי אשר
 פשעתי בי כי אז אסיר
 מן בקרבי עלידי וגאון ול
 חוספי לבנה עוד בחר
 צפניה ג יא
 11. והשארתי בקרבי
 עם עני וכל חסו פשם
 צפניה ג יב
 12. ואשיבה ידי עלך
 ואצרך כבר סיגך
 ואסירך כל בדיליך:
 ואשיבה שפתיך
 כבדאשנה ויצרך
 כבתחלה אתר בן יקרא
 לך עיר הצדק קרנה
 נאמנה:

ישיעיהו א כה-כ
 13. ציון במשפט תפדה
 ושיבה בצדקך:
 ישיעיהו א כז
 14. חסיר מן משפטיך
 פנה אינך מלך ישראל:
 בקרבי לא תיראי רע
 צפניה ג טו
 15. ואת עם עני תושיע
 ועניך על רמים
 תשפיל:

שמאלו ב כב כח
 16. ויך ארמו מערב את
 שם וממחרת פמש את
 כבודו כי יבוא כהן צר
 רוחו בן נסכה:
 ישיעיהו ט יט
 17. ועמך בלם צדיקים
 לעולם יירשו ארץ נצר
 משעו מעשה ידי
 להתקאר:

ישיעיהו ס כ
 18. ויךא כי אין איש
 וישתומם כי אין מפגעי
 ותועש לו וירעו וצדקתו
 היא סמכותו:
 ישיעיהו טו טו

כמו (ישעיהו י) כמקום נוסק וכמו (שם נה) יאכלם סם. רוח המקום
 נוקבת וממרכבת אותן עם הנרות הצלות שאף הוא ממכוין להשמדם:
 יירשו ארץ. היינו גאלוה: עם עניי שמיא כבר אינש אחי. במהירות:
 וקצו עני ורובע על החמור. כעני הצל על חמורו צעלות: סוסי
 צדקה. סוס מסוקו ומכוון ונאה
 שיש לי דגנאי הוא שיבה על חמור.
 מלגלג היה. ל"א סוסיא צדקה סוס
 צדוק לרוד: בר חמור גווני. כלום
 יש לך סוס צר מלה גוונין שחמור
 שלו כן הוא. צמלמח צעלמח דמייה:
 חמור. מלה צלשון פרסי: האדון
 הוא. שכינה היתה עמהם: קול
 שלשה. דשכינה הוא זהדייה:
 לידיה. למשיח: צפחה (דקרה)
 נראה למורי לא צפחה העירט ממש
 אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם
 וקאלמר ליה דכדמותו דל של גן עדן
 שכנגד פתח העירט משיח שרוי:
 סוזני חלאים. מנוגעים והוא נמי
 מנוגע דכתיב (ישעיהו ג) והוא מחולל
 מפשעיו וכתיב (שם) תלינו הוא
 נשא: גולוהו. מי שיש לו חרע
 וחמש נגעים: אסרי לכו ושרו צדא
 וימנא. מתירין כל נגיעתן ציחד
 ומקמיין אותן וחזירין וקושרין אותן:
 ואיסו. משיח: שרי חד. נגע
 ומקניחו וקושרו ואח"כ ממיר האחר.
 ועושה כן ואינו ממיר שני נגעים יחד
 דסדר אי צעי לי לצלח וליגלח את
 ישראל לא איתעכב כתי קשרית שני
 נגעים: אמר ליה. ר' יהושע למשיח
 לאימת אחי מר אמר ליה היום:
 אצטקך לך ולאידין בעלם נהא. דלוי
 לאו לדיקים גמורין אמת לא היה
 יהיב לך שלמח ולא היה מדבר שמה
 לדון: היום אס צקולו. של הקדיש
 תשמעו: השער הוא. של עיר רוני
 שצער רוני היה אותו שער: ואין
 מספיקין לנטוהו. פעם שלישי: מי
 פמיים. שירדן נוצע מוננו דמניח
 צדכרות (דף קה) ירדן ואלא מעמרת
 פמיים ונפרש התם שפיר: העמיקו
 ארוני. עשו לי קצר צקרקע עמוק:
 שאין

כי למועד מועדים. אלמא יש קץ צדכר: וכלום נפץ יד עם קדש.
 כשתכלה תקומתם וחזק ידיהם שהיתה נפולה איך וליך גבורה
 ומועלת לפשוט אנה ואנה ואתה שתכלה גבורתם שהיו שפלים למלך:
 סלנינה. אלו הנרות ויבא משיח כדלמרין כי אולת יד: מגולה מוה.
 כשתמן ארץ ישראל פריה צעין יפה
 או יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה
 יותר: ר' אליעזר אומר מוה. הפסוק
 כשתראה להין שום אדם שמתכר
 ואף שצר הצמה לא נהיה והיינו
 כדלמרין עד שתכלה פרותה מן הכיס
 אין מעות מצויות צדיק: שר צמה.
 עבודת האדמה שהיא על ידי צמה
 איננה: וליולא ונצח אין שלום. או
 יבא משיח: [שלום רב]. והיינו וליולא
 ולבא אלו תלמידי חכמים אותם שהיה
 דינס לצלח ולבא צלום דכתיב שלום
 רב לאוהבי תורתך אפילו להנהו אין
 שלום: מן הלא. מרוב הצרות. ל"א
 מיצר הרע: שקולין. שוין שער
 התבואה ויין רווחי כדלמרין חמישית
 שוצע גדול. ל"א שקולין שוין שכולן
 יקרין: כשמן אולך. שהיו כולן קפויין
 וכיון שהם קפויין אין דגים נמלאין
 צמחה: עד שסלה מלכות הוה.
 שלא תהא להם שום שלטנות לישראל
 אפילו שלטנות קלה ודלה: נטשושו.
 ענפים קטנים כלומר השרים
 והשופטים: והסו נשס הסס. כלומר
 שתצא להם גאלוה ויחסו צלל שדי:
 סיגך. מעורבות שכן: נדיין.
 המזדללים לראשי עם: יהירי. גסי
 רוח מישראל: אמגושי. פרסיים מכשפין
 שמצערין ישראל. צמס' שבת (דף עה).
 פלוגמח איכא למאן דלמר אמגושי
 חרשי ואיכא מ"ד גדופי עובדי כוכבים:
 גזירפטי. שופטים עובדי כוכבים
 המזדללים את ישראל צמקלות: ואחרון
 כבור סיגך. רבים וגדולים צמקלות
 כשאחרון ואסלקס ממך אזי אסירה
 כל גדליין: אמגושי. אדלנים מיראלת
 המקום: סיגך. כמו רב דממרגמיין
 קני: משפטיך. כמו [א] (צפניה א) שופטיך:
 פנה אוביך. גזירפטי: נוססה.

מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו אמר לו
 רבי אליעזר והלא כבר נאמר 1 אם תשוב
 ישראל נאום ה' אלי תשוב אמר לו רבי
 יהושע והלא כבר נאמר 2 ואשמע את האיש
 לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור
 ויום ימינו ושואלו אל השמים וישבע בחי
 העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ
 יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו' ושתק רבי
 אליעזר ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה
 מזה שנאמר 3 ואתם הרי ישראל עונכם
 התנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו' רבי
 (אליעזר) אומר אף מזה שנאמר 4 כי לפני
 הימים (האלה) [ההם] שכר האדם לא נהיה
 ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום
 מן הצד 5 מאי ליוצא ולבא אין שלום מן
 הצד רב אמר אף תלמידי חכמים שכתוב
 בהם שלום דכתיב 6 שלום רב לאהבי תורתך
 אין שלום מפני צר ושמואל אמר עד שיהיו
 כל השערים כולן שקולין אמר רבי הנינא
 אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא
 ימצא שנאמר 7 אז אשקיע מימיהם ונהרותם
 כשמן אולך וכתב 8 (בתייה) ביום ההוא
 אצמיח קרן לבית ישראל אמר רבי המא בר
 הנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות
 הוה מישראל שנאמר 9 וברית הזולתים
 במזמרות 10 וכתוב בתייה 11 בעת ההיא יובל שי
 לה צבאות עם ממשך ומורט אמר זעירי
 אמר רבי הנינא אין בן דוד בא עד שיכלו
 גסי הרוח מישראל שנאמר 12 כי אז אסיר
 מקרבך עליוי גאותך וכתוב 13 והשארתי
 בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' אמר רבי
 שמלאי משום רבי אלעזר בר"ש 14 אין בן
 דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושומרים
 מישראל שנאמר 12 ואשיבה ידי עלך ואצרוף
 כבור סיגך וגו' ואשיבה שופטיך 16 אמר עולא אין 17 ירושלים נפדית אלא

(א) [נ"ל אלהור.] (ג) חמינה
 י. ע"ש ו"ע"ג. (ד) ע"ש
 רש"י בח"א. (ה) שבת קל"ג.
 ע"ש. (ו) שבת קל"ג.
 (ז) והצמיח פרחי מהלכות
 ממות עניים וכן בטור י"ד
 כי כמו איתא תיראל וכל
 לנטון ושביה צדקה והלא
 כמ"ס רש"י בח"א שנתק
 בזה טובא דביה עד שילא
 שופטים מישראל וכי ע"ש
 ברם לנטוח שיה עדים
 נאמנים הנכבדים וטור אחי
 לשפיר.] (י) גי' העין
 גלו דלפני פי סריט
 וטורי השרים. (ח) [ע"י
 ברשי"ה הבה וי' ברשי"ה
 דע"ו.] ד"ה מי מצד וכו'
 צלר לטון פרס משוח כמו
 סוסי צלר בתלך ע"ש.
 (ט) [לעיל א"ל].
 (י) כמ"ס מ"ד עובדי ע"י.
 (יא) כמ"ס שופטי אמות
 העולם. (יב) ומגוין ש"ל.
 (יג) ל"ל דומי. (יד) כמ"ס:
 רומי.

הגהות הגר"א
 [א] נמי תפחה דקרתא.
 נמח מיח דקרתא וי' צ
 דרומי: [ב] רש"י ד"ה
 משפטיך כמו (צפניה א)
 נמח פמיים ג:

הגהות מהר"ב
 רישבורג
 [א] נמי צמחר וכרת
 הזולתם במפורות ולא
 העמישות הסר כל"ו:

מוסף רש"י
 אי בטלי יהירי.
 ישראל ממהירם צבלות
 ומלגושי יהוים פפשיס
 הללו. בטלי אמגושי.
 ינטו ממיים ומדיחם
 המשיח אמתו (שב
 קט.). אי בטלי דייני.
 רשעים מישראל שמין
 דין. בטלי. מעל ישראל.
 גזירפטי. נושאי שפיל.
 עובדי כוכבים (שם).
 סיגך. הס גפי הרוח
 שמגלין עמך. לטון שיה
 מלך. ואחר כך ואסיר
 כל גדליך. אלו אותם
 המזדללים שונאי ישראל
 מן הקדיש צמקיות
 וצמחום (שם).

19. למעני למעני אעשה פי איך יקל וכבודי לאחר לא אתן: ישיעיהו מח יא
 20. הקטן והיה לאלף והצער לגוי עצום אני? בעתה אחישנה: ישיעיהו ס כ כ
 21. תהו היות בחזון ליליא וארו עם עניי שמיא
 כבר אגש אתה הנה ועד עתק יומיא מטה וקדמויה הקרובה: דינא ז י
 22. גילי מאד בת ציון הריני בת ירושלם הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור וצל עיר בן אנתות: וכריה ט ט
 23. כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו דיום אם בקלו תשמעו: תהלים צ ז